

بررسی ریشه های قانون گریزی و راهکارهای قانون پذیری / در برخورد با قانون گریزی مجازات گرا شده ایم

یک عضو هیئت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران در بررسی ریشه های قانون گریزی و راهکارهای قانون پذیری گفت: در بسیاری از موارد در برخورد با قانون گریزی مجازات گرا شده ایم و با برخورد معلول، علت را به دست فراموشی سپرده ایم.

یک عضو هیئت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران در بررسی ریشه های قانون گریزی و راهکارهای قانون پذیری گفت: در بسیاری از موارد در برخورد با قانون گریزی مجازات گرا شده ایم و با برخورد معلول، علت را به دست فراموشی سپرده ایم. ما از مجازات کردن راضی هستیم، هیچ گاه به مرحله ای نمی رسیم که بخواهیم به عمل خود فکر کنیم. به گزارش خبرگزاری مهر، دکتر سید محمود میرخلیلی عضو هیئت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران در بررسی ریشه های قانون گریزی و راهکارهای قانون پذیری گفت: در بسیاری از موارد در برخورد با قانون گریزی مجازات گرا شده ایم و با برخورد معلول، علت را به دست فراموشی سپرده ایم. تا زمانی که ما از مجازات کردن راضی هستیم، هیچ گاه به مرحله ای نمی رسیم که بخواهیم به عمل خود فکر کنیم. عوامل ارتکاب جرم، شامل مجموعه گسترده ای از عوامل فردی و اجتماعی است. به نظر می رسد عوامل جامعه شناختی در این امر از اهمیت بیشتری برخوردار است. البته مجموع این عوامل باید در سیاست گذاری مدنظر قرار گیرد.

میرخلیلی تأکید کرد: در بررسی علل قانون گریزی و راهکارهای قانون پذیری، بیشتر تأکید بر عوامل اجتماعی همچون فقر است. به عنوان نمونه نظریه فشار در جرم شناسی چنین بیان می دارد که وقتی جامعه، افراد را به سمت یک سری ارزش ها سوق می دهد که در عین حال امکانات دسترسی مشروع و مجاز به این ارزش ها را برای او فراهم نمی کند، به ناچار فرد با قانون گریزی به دنبال تأمین این ارزش ها می رود.

همکار علمی مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی یادآور شد: با این رویکرد گویی بیشتر افراد جامعه را قانون گریز می دانیم و در آن سو نسبت به عده کمتر یا آنها را قانون گریز نمی دانیم یا اصلاً متعرض شان نمی شویم در حالی که در آموزه های دینی به خصوص در تأکیدات حضرت علی (ع) می بینیم که تأکید بر آن عده کمی است که یا در حاکمیت هستند یا در جامعه از نفوذ برخوردارند و اصلاً متعرض آنان نمی شویم. این عده هم قانون گریزند و هم مهم ترین عوامل قانون گریزی به شمار می روند.

میرخلیلی بیان داشت: عدم توجه به این امر باعث شده است ما سیاست های نادرستی در باب قانون گریزی اعمال کنیم و با اعمال این سیاست، حالت اقناع داشته باشیم و از وضعیت برخورد راضی باشیم. به عنوان مثال یکی از مواردی که در آن، مسیر را اشتباه پیمودیم، این است که ما در بسیاری از موارد در برخورد با قانون گریزی مجازات گرا شده ایم. در اینجا مشکل این است که ما به دنبال برخورد با معلول هستیم و علت را به دست فراموشی سپرده ایم. تا زمانی که ما از مجازات کردن راضی هستیم، هیچ گاه به مرحله ای نمی رسیم که بخواهیم به عمل خود فکر کنیم.

وی با ذکر نمونه دیگر تصریح کرد: برخورد سرکوب گرانه ما با پدیده هایی چون توزیع یا فروش مواد مخدر به عنوان یکی از نمونه های قانون گریزی مورد انتقاد است؛ زیرا چون ما به سرده ها دسترسی نداشتیم و افرادی را مجازات می کنیم که به سرعت در باندها برای آنها جایگزین تعیین می شود، نتیجه هم این می شود که پس از گذشت سال ها مشکل ما در عرصه مواد مخدر حل نشده است.

وی با بیان اینکه در مقام رد کامل اتخاذ سیاست های کیفری نیست، اظهار داشت: معتقدم عدم برخورد با مافیای مواد مخدر و برخورد سرکوب گرانه با عوامل خرد در این عرصه مشکلی را حل نکرده است، مشکل اصلی این است که ما از این نوع برخورد راضی هستیم و به دنبال راه حل دیگری نیستیم. این ناشی از فرهنگ مجازات گرایی ماست که رسانه یکی از مهم ترین ابزار گسترش این امر به شمار می رود که موجب عوام گرایی شده است.

میرخلیلی تصریح کرد: همه حکومت ها تمایل دارند مردم از اقدامات صورت گرفته توسط آنان راضی باشند. این امر هم موجب ترویج فرهنگ مجازات گرایی می شود که مردم تنها با اعمال مجازات اقناع می شوند و مطالبه ای جز اعمال تدابیر خشن از سوی حکومت در قبال قانون گریزان ندارند. در واقع مطالبات صحیح در پس این اقدامات باقی می ماند.

وی یادآور شد: یکی از مهم ترین نکاتی که باید در مسئله قانون گریزی به آن دقت داشت این است که ما باید سیاست افتراقی در برخورد با پدیده قانون گریزی داشته باشیم؛ یعنی سیاست های متفاوت در مقابله با قانون گریزی عوام و خواص. منظور از خواص افراد هستند که دارای نفوذ اجتماعی و سیاسی و نیز نفوذ در طبقه حاکم برخوردارند و به تعبیر امام علی (ع) «بطانه» هستند؛

یعنی افرادی که شکم‌هاشان از بیت‌المال پر شده است. حکومت نسبت به این طبقه باید هم سیاست پیشگیرانه و هم سیاست کیفری قوی داشته باشد.

وی گفت: در مقابل باید در برابر قانون‌گریزی عوام هم در مرحله تقنین و هم در مرحله اجرا تساهل و تسامح همراه با آموزش‌های فرهنگی داشته باشیم و صرفاً از ابزار کیفری استفاده نکنیم. این شاهراه سیاست کیفری در قبال قانون‌گریزی به‌خصوص در سخنان امیرالمؤمنین در نامه 53 نهج‌البلاغه دیده می‌شود؛ چنان‌که ایشان هیچ مسامحه‌ای را در قبال تخلف خواص نمی‌پذیرند. اینکه ما در حال حاضر در مقابل بزهکاری خواص برخلاف این سیاست عمل می‌کنیم، خود یکی از عوامل بزهکاری و قانون‌گریزی است.

استاد دانشگاه تهران تصریح کرد: به‌نظر می‌رسد ما هم در مرحله تقنین، هم در مرحله قضا و هم در مرحله اجرا برعکس این روند و دستورالعمل عمل کردیم و همین امر باعث شده است که نقض هنجار نزد افراد جامعه قبحی نداشته باشد؛ این خود بزرگ‌ترین عامل قانون‌گریزی است. دورکیم می‌گویید: اگر می‌خواهید در جامعه جرمی اتفاق نیفتد، سعی کنید همه افراد جامعه در دفاع از هنجارهای جامعه بسیج شوند. در حالی که ما با اعمال سیاست‌های نادرست موجب شدیم مردم مدافع هنجارهای جامعه نباشند.